

УДК 7.01:78.072|(045)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-2-21>

Софія ТРУСЕНКО,

orcid.org/0000-0002-8629-8607

*аспірантка кафедри історії української музики та музичної фольклористики
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна) sofia_trusenko@ukr.net*

СЕМАНТИКА ЦІЛІСНОСТІ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ФІЛОСОФІЄЮ ТА МИСТЕЦТВОМ

У статті досліджено семантику поняття «цілісності», розглянуто різні теоретичні підходи до осягнення цієї категорії у філософії та їх позначення на розумінні та аналізу мистецьких творів. Окреслено ідеї, що демонструють вплив цілісності на наш погляд на світ, разом з тим розкриваючи його складність і спільні зв'язки між явищами та процесами. Зазначені міркування стають основою для наукових досліджень, філософськими засадами для розуміння глибшого сенсу природи і буття та джерелом інспірації для творців мистецтва.

Виявлено, що для того, щоб осягнути основну ідею «цілого» потрібно опанувати вміння конструювати цілісні значення, які об'єднують різні і навіть протилежні факти, реалії, теоретичні об'єкти і причинні фактори в одну гармонійну систему, що призводить до розуміння через логічну організацію та взаємодію елементів.

Розглядаючи проблему цілісності крізь призму різних наук впливає важлива умова складення цілісного уявлення про предмет – комплексне та системне його вивчення. У процесі дослідження з'ясовано, що цілісності твору надає саме його системність, тому основним завданням сучасного музикознавства стає визначення закономірностей та принципів створення та структурування музичних творів як складових системних цілей. У музичному аналізі цілісність, перш за все, виражається через концепцію «органічності» структури композиції, де різні компоненти є не просто сумою окремих елементів, вони тісно взаємодіють між собою, створюючи новий інтегрований образ.

Як результат, у статті доведено, що дослідження категорії цілісності в контексті музикознавства сприяє розширенню теоретичних підходів до аналізу музичних творів. Основною ідеєю виступає пошук системності та аналогій, що прослідковується на рівні макро та мікросв'язків.

Ключові слова: цілісність, семантика цілісності, художня цілісність, системність, аналогії.

Sofia TRUSENKO,

orcid.org/0000-0002-8629-8607

*Post graduate student at the Department of the History
of Ukrainian Music and Musical Folklore
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine) sofia_trusenko@ukr.net*

SEMANTICS OF INTEGRITY: THE RELATIONSHIP BETWEEN PHILOSOPHY AND ART

The article explores the semantics of the concept of «integrity», considers various theoretical approaches to the comprehension of this category in philosophy and their implications for the understanding and analysis of artistic works. Ideas that demonstrate the influence of integrity on our view of the world, while revealing its complexity and common links between phenomena and processes, are outlined. These considerations become the basis for scientific research, philosophical foundations for understanding the deeper meaning of nature and existence, and a source of inspiration for artists.

It has been discovered that in order to comprehend the basic idea of the «whole», it is necessary to master the ability to construct holistic meanings that combine different and even opposite facts, realities, theoretical objects and causal factors into one harmonious system, which leads to understanding through the logical organisation and interaction of elements.

Considering the problem of integrity through the prism of different sciences, an important condition for forming a holistic view of the subject is its comprehensive and systematic study. In the course of the study, it was found that it is the systematic nature of a work that gives integrity to it, so the main task of modern musicology is to determine the regularities and principles of creating and structuring musical works as components of systemic goals. In musical analysis, integrity is primarily expressed through the concept of «organic» structure of a composition, where various components are not just the sum of individual elements, but they closely interact with each other, creating a new integrated image.

As a result, the article proves that the study of the category of integrity in the context of musicology contributes to the expansion of theoretical approaches to the analysis of musical works. The main idea is the search for consistency and analogies, which can be traced at the level of macro and micro relationships.

Key words: integrity, semantics of integrity, artistic integrity, systematicity, analogies.

Постановка проблеми. Дослідження поняття «цілого» є однією з ключових когнітивних проблем у науці. Це питання вимагає розгляду поза межами конкретних онтологічних і гносеологічних категорій, тож для її розуміння необхідно застосовувати різні підходи, такі зокрема, як науково-теоретичний і релігійно-міфологічний. Це означає, що для правильного розуміння цілого потрібно об'єднувати природничі і гуманітарні знання, враховувати ціннісно-нормативні і описово-фактологічні аспекти людського буття, а також розглядати дійсне і можливе, потенційно-можливе і актуально-дійсне.

Основний задум нашого дослідження передбачає вивчення важливого аспекту взаємозв'язку між філософією та мистецтвом, а саме, значення поняття цілісності в цих двох сферах. Важливо представити та проаналізувати спільні риси та взаємодію філософського та мистецького підходів до цілісності, а також, як цей зв'язок впливає на розуміння та інтерпретацію явищ і творів у філософському та мистецькому контекстах. Така постановка проблеми дозволяє суттєво розширити теоретичні погляди на музикознавчий аналіз.

Аналіз досліджень. Вивчення цілісності відображається у філософії, науці, мистецтві, психології та інших сферах, адже це поняття є суттєвим для розуміння всього навколишнього світу. Для нашого дослідження основними стали праці, присвячені теоретичним аспектам та визначенню філософських концепцій категорії цілісності Г. Гегеля, А. Бергсона, В. Кизими, О. Вознюк. Серед усього різномайття наукових розвідок широку історичну панораму розвитку філософської думки дають підручники В. Кременя, В. Овчаренко та І. Надольного. Також розглядаємо естетичні, загальногуманітарні та музикознавчі аспекти цілісності у площині українського мистецтвознавства крізь призму бачення В. Іванишина, Г.Клочака, А. Лісовського та Б. Сюти.

Мета статті – дослідити семантику поняття «цілісності» та прослідкувати його взаємозв'язки у галузі філософії та мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Ідея цілісності була досліджена і висловлена в різноманітних формах у філософських традиціях різних культур і епох. Прагнення віднайти та кристалізувати «душу світу», яке об'єднало всі існуючі реалії, в минулому призвело до формування концепцій уособлених гносеологічними поняттями Логос і Дао, а також до розробки ідей абсолютного блага за платонівською доктриною, яке розглядається як джерело гармонії, істини та краси. Ці ідеї також відображаються в аристотелівському уявленні про

космічний першодвигун, який виступає як форма для всіх інших форм (Кремень, 2005).

Однак ідея цілісності набула особливого розвитку та значущості у філософії видатного німецького філософа XIX століття – Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля. Він впровадив концепцію цілісності в свою систему діалектики і філософського мислення, що стало першопочатковим імпульсом для наступних філософських досліджень і розвитку цієї категорії.

Г. Гегель розробив систематичну теорію діалектики, яка відчутно вплинула на розвиток сучасної філософії та науки. Цілісність є однією з фундаментальних концепцій мислителя, яка відіграє ключову роль у його діалектичному методі. Філософ розглядав світ як систему взаємозв'язаних та взаємозалежних елементів, де кожен елемент не може існувати сам по собі і має сенс лише в контексті цілої системи. Він вважав, що світ є цілісністю, або абсолютною ідеєю, яка розкривається через процес діалектики (Овчаренко, 2013).

Філософська система Г. Гегеля набуває розвитку через діалектичний метод, який забезпечує постійний рух та зміну. Цей метод складається з трьох етапів: теза, антитеза та синтез. На першому етапі є формула певного поняття або теза, на другому етапі протиставляється протилежне поняття або антитеза, а на третьому етапі ці дві протилежності об'єднуються у нове, більш високорозвинене поняття – синтез (Надольний, 1997: 97). Цей процес перманентного розвитку та переходу від абстрактного до конкретного відображає цілісність у філософії Г. Гегеля. Тобто, розкриття категорії «цілого» відбувається саме тоді, коли протилежність і конфліктність в системі створюють необхідні передумови для оптимального досягнення істини.

Філософія Г. Гегеля також має важливий аспект суб'єкт-об'єктного підходу, який він розвивав у своєму вченні про абсолютну діяльність. Він стверджував, що об'єктивний світ і суб'єктивне мислення пов'язані між собою і не можуть розглядатися окремо. Цілісність включає в себе не лише об'єктивний світ, але і суб'єктивну свідомість, і лише в їх взаємодії можливе максимально повне розкриття істини, зокрема в естетичному аспекті через досягнення гармонії і краси.

Поняття цілісності, закладені у міркуваннях Г. Гегеля, залишаються актуальними і цікавими для сучасної науки в різних аспектах філософського дискурсу. Він зробив важливий внесок у розвиток діалектичного мислення, яке дозволяє розглядати заплутані проблеми і парадокси крізь призму всіх їх складностей та взаємозв'язків.

Зазначимо деякі з головних причин, чому проблема цілісності Г. Гегеля стала основою для подальшого філософського розвитку:

- через впроваджений ним *діалектичний метод розвитку ідеї* у філософію, який забезпечує постійну взаємодію протилежностей та переходів від абстрактного до конкретного, а також сприяє розкриттю цілісності як основного принципу розвитку ідеї і використовується у філософських системах для аналізу та розв'язання складних проблем.

- *через ідею системи*, де всі елементи взаємодіють і формують цілісну структуру. Ідея системи ключових ролей розвивається надалі у філософській думці інших мислителів, наприклад, марксизм, структуралізм та інші філософські школи, які вибирають ідею системи для аналізу суспільства, культури та інших областей.

- *через суб'єктно - об'єктний підхід* за допомогою якого Г. Гегель підкреслював взаємозв'язок між об'єктивним світом і суб'єктивною свідомістю, що стало основою для подальшого розвитку аналогічного підходу у філософії та науці. Такі філософи, як Юрген Габермас та Ніколас Луман розвинули цей підхід, використовуючи його для аналізу соціальної комунікації та стратифікації суспільства.

- *через трактування ролі історії як процесу розвитку ідеї*. Ця концепція має принципово важливе значення для таких наук як філософія, історія та соціологія. Інші філософи, у майбутньому продовжили розвивати цю ідею, наприклад, Карл Маркс застосовував її до аналізу класової боротьби і соціального розвитку.

через критику та реакцію на ідеї Г. Гегеля. Дискусії та протиріччя, які виникали стосовно філософського вчення Г. Гегеля безумовно давали поштовх для нових роздумів. Яскравим прикладом є критика висловленого ним абсолютного ідеалізму матеріалістами та іншими філософами.

Сучасні філософи і науковці в різних галузях звертаються до ідеї Г. Гегеля про цілісність та розвивають її у своїх дослідженнях. Крізь призму «цілого» розглядаються складні етичні проблеми та сутність справедливості, у соціальних науках – здійснюється аналіз соціокультурних та політичних процесів у всіх їх складнощах та взаємодії, у науках про природу цілісність кристалізується через концепцію системного підходу і вивчення екосистем, у мистецтвознавстві актуальною темою є дослідження цілісного художнього сприйняття.

Завдяки ідеям Г. Гегеля, ми розуміємо, що світ неможливо зрозуміти, розглядаючи окремі

його частини ізолювано від інших, - він завжди більше, ніж сума своїх складових. І лише шляхом вивчення їх взаємозв'язків та взаємодії ми можемо досягти глибокого розуміння природи та сутності речей. Отже, цілісність у діалектиці Г. Гегеля постає фундаментальним фактором, який забезпечує оптимальні передумови для розуміння світу та мислення.

Ідея цілісності віддзеркалює бажання сучасного суспільства об'єднати різні форми пізнання і досягти стану, який Г. Гегель назвав «єдністю протилежностей», що можна охарактеризувати як досягнення «моменту істини» (Надольний 1997: 222). Ця ідея виражає принцип спільного прагнення у всьому, що існує. За відсутності такого підходу світ був би неможливим для сприйняття як чогось логічно впорядкованого та закономірного. Цей принцип особливо помітний в живій матерії, де інтуїтивне відчуття особливого порядку біологічних структур ґрунтується на усвідомленні того факту, що цей порядок має певний сенс. Сенс в цьому контексті є телеологічним поняттям – порядок є осмисленим і має певну мету¹. Іншими словами, результат впливає на систему імперативно. Включення результату як інтегруючого фактора відкриває шляхи до упорядкованості в системах, а доцільність полягає у відповідності окремих частин до цілого та їхньому підпорядкуванні йому.

Осягнення поняття цілісності людством пройшло досить складну еволюцію, після Г. Гегеля до вивчення його особливостей зверталися багато вчених у різних наукових сферах.

Одним із основних сенсів цілісності – соборність – розглядають у своїх працях М. Бердяєв, В. Соловйов, П. Флоренський, С. Хоружий, І. Воцинін. Осмислення цілісності апріорними формами пізнання, які є впорядковуючою силою описані Е. Гусселем, Х. Плеснерою, М. Мамардашвілі, М. Мерло-Понті.

«Ціле» у площині розуміння та розкриття свого внутрішнього «Я» (самовдосконалення, саморозвитку) розкриті у роботах С. Франка, М. Лоського, С. Левицького. У психоаналітичній галузі вивченню цієї проблеми представлені дослідження З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера, В. Франкла, Е. Еріксона, С. Грофа та ін. У нашому дослідженні вважаємо доречним виокремити деякі важливі ідеї розвитку цілісності, які допоможуть глибше осягнути її проблематику.

¹ Телеологія – релігійно-ідеалістичне вчення, згідно з яким уся історія світу є здійсненням наперед визначеної, даної богом мети, й усе в розвитку природи та суспільства доцільне (Словник української мови, 1979: 62).

Окреслені підходи до з'ясування феномену цілісності обумовили формування нових аналітичних параметрів, пов'язаних з дослідженням загальних законів природи та єдиних принципів мислення, як у Середньовіччі, коли матерія розглядалася як абстрактне явище, так і в Новому часі, коли поруч з бажанням з'єднання розвивалася методологія позитивізму з його акцентом на розкриття деталей та частинок.

Мислителі релігійно-філософського напрямку XIX – початку XX ст. критично висловлюються щодо неї і основою їх суджень є пізнання будь-якої речі у її відношенні до цілого, всеєдності. Вони вважають за єдине концепцію істини, Абсолютне, що відповідає Богу. У процесі формування це єдине перетворюється у світ, відповідно процес розвитку світу характеризується двома етапами: еволюцією природи та історією людства. Важливо підкреслити, що за цими поглядами, менш вищий рівень створення не зникає, він злагоджується з вищим рівнем, і процес еволюції відображає не тільки розвиток і удосконалення, а й прогрес Всесвіту (Надольний, 1997: 302–303).

Ідея цілісності також є центральною у доктрині А. Бергсона, а саме у його концепції тривалості. Автором розкривається новий погляд на свідомість як «послідовність без розбіжностей» і «взаємопроникнення, співпереживання», де факти свідомості взаємно проникають один в одного, що формує цей процес в «автентичну тривалість» (Бергсон, 2010: 19–20). Подібний напрямок досліджень простежується у роботах В. Джеймса (концепція «потoku свідомості»), представників напрямку неогегеліанства та «філософії життя» (Ф. Ніцше, В. Дільтей, Г. Зіммель та ін.).

Після другої світової війни поняття «цілісність» трактувалося як єдине ціле в розумінні об'єктив-взаємозалежних елементів. На початку 80-х років системний підхід все більше акцентує увагу на аспектах холізму² та емерджентності³. Такий системний підхід згодом виявився проблемним, адже виникали деякі труднощі, зокрема з принципом «цілого, яке є більше частин». Автор цієї формули південноафриканський філософ Я. Сметс вважає цілісність найвищою філософською категорією,

² Холізм (голізм) – методологічний принцип та світоглядна концепція, що стверджують цілісність і неподільність матеріального і духовного світу. Цей термін вперше запроваджений південноафриканським філософом Я. Сметсом у 1926 р. (Філософський енциклопедичний словник).

³ Емерджентність – наявність в будь-якій системі особливих властивостей, не властивих її підсистемам і блокам, а також сумі елементів, не пов'язаних системоутвірними зв'язками; неможливість зведення властивостей системи до суми властивостей її компонентів. В теорії систем аналогічне поняття до Холізму (Словник іншомовних слів).

яка синтезує суб'єктивне і об'єктивне та є останньою реальністю буття (Smuts, 1927: 10–12).

Згодом з'явилася новітня філософська розробка концепції цілісності, яка нівелює логічні труднощі попередників, що виникли у відношенні цілого і частин – тоталлогія. Основа такої ідеї в рівноправності частин і цілого, в даному випадку вони є взаємовідповідні і не можуть існувати один без одного. В. Кизима роз'яснює цей принцип так: «Елементаризм виходить з первинності елементів (частин) стосовно цілого. Холізм базується на ідеї первинності цілого. Вони протистоять один одному в рішенні таких антиномій, як: частини передують цілому – ціле передує частинам; ціле причинно обумовлене частинами – цілісний підхід не передбачає класичної причинності; ціле пізнається через частини – частини пізнаються на основі знання про ціле» (Кизима, 1996: 49). Це у певній мірі відображає концепцію Г. Гегеля, де життя розглядається як єдність, повнота, де кожна складова, незважаючи на свою відмінність від інших, виступає як мета і засіб одночасно.

Для того, щоб досягнути основну ідею «цілого» потрібно опанувати вміння конструювати цілісні значення, які об'єднують різні і навіть протилежні факти, реалії, теоретичні об'єкти і причинні фактори в одну гармонійну систему, що призводить до розуміння через логічну організацію та взаємодію елементів.

Дослідниця О. Вознюк (Вознюк, 2005: 20) зазначає, що розуміння певного явища чи об'єкта як вияву єдиного вимагає розробки універсальної мови, що ґрунтується на загальній семантиці. В цьому контексті ми використовуємо лише обмежену кількість гносеологічних категорій, що уособлюють основні принципи досягнення різноманітних аспектів феноменального світу. Ці категорії включають статичний і динамічний аспекти, які, по суті, є ідентичними в структурному відношенні між статичними і динамічними явищами. Це дозволяє концептуалізувати головну структурну та процесуальну універсальність, яка стає фундаментальними пояснювальними принципами сутності, і виразити різноманітність нашого світу через обмежену кількість теоретичних об'єктів. При цьому ми намагаємось думати цілісно, парадоксально і використовувати аналогії, які є важливими не тільки в філософському знанні, але й у точних науках. До прикладу, як зазначав С. Банах: «математик – це той, хто вміє знаходити аналогії між твердженнями; кращий математик – той, хто встановлює аналогії доказів; сильніший математик – той, хто помічає аналогії теорій; але можна уявити собі і такого, хто між аналогіями бачить аналогії» (Дарієнко).

На нашу думку, наведену цитату С. Банаха щодо математиків можна аналогічно трактувати застосовуючи до мистецтвознавчих професій. До прикладу, музикознавці справді працюють із філософською і математичною складовою музики, а також із іншими численними аспектами цієї мистецької форми. Тому, що лише такий комплексний підхід готовий розкрити глибоку природу музики та її вплив на суспільство, культуру, індивідуальний досвід. У розгляді ідеї цілісності в музичному творі дослідник звертається до її математичної складової в контексті музичної теорії та гармонії, вивчаючи закономірності, які допомагають розкрити цілісну структуру та логіку композиції. Пошук аналогій у музичному творі є методом для визначення засобів організації його цілісності.

У музичному аналізі цілісність, перш за все, виражається через концепцію «органічності» структури композиції, де різні компоненти є не просто сумою окремих елементів, вони тісно взаємодіють між собою, створюючи новий інтегрований образ. Ця внутрішня гармонія підкреслюється складними глибинними зв'язками: через розвиток інтонацій, тем та музичних ідей, які надають твору структурованості та логічності, а також через виразність спільної концепції, яку композитор прагне втілити.

У дослідженні Б. Сюті (Сюта, 2005) підкреслюється, що органічний підхід до структури музичних творів зумовлений зростаючою аналітичністю процесу компонування музики. Цей підхід забезпечує обов'язкову чіткість та ієрархічну організацію внутрішніх зв'язків у творах як художніх системах. Тому основним завданням сучасного музикознавства стає визначення закономірностей та принципів створення та структуровання музичних творів як складових системних цілей. У будь-якому разі, розглядаючи проблему цілісності крізь призму різних наук (у викладених нами вище тезах) впливає важлива умова складення цілісного уявлення про предмет – комплексне та системне його вивчення.

У науковому полі українського мистецтвознавства проблема цілісності художнього твору широко розкривається у галузі літературознавства. Відомий літературознавець В. Іванишин зазначає, що цілісності твору надає саме його системність: «[...] літературний твір – не просто сукупність елементів, а художня система елементів різного рівня, пов'язаних між собою відношеннями ієрархії, взаємозв'язку та взаємозумовленості і спільною функцією.» (В. Іванишин, 2010: 137). За Іванишином, системність у художньому творі складають наступні аспекти:

– кожен художній твір постає складною системою, що виражає авторський задум та слугує засобом взаємодії між митцем і споживачем;

– твір має чітку структуру, складається із взаємопов'язаних елементів різних рівнів;

– структурні компоненти твору включають зовнішню та внутрішню форму, зміст та сенс, а також мікро- та макрообрази, які мають цілісний мегаобразтвору та несуть ідейно-естетичний зміст;

– елементи твору перебувають в ієрархічних співвідношеннях і певним чином формують внутрішні системи, що взаємодіють через взаємозв'язок та взаємозумовленість;

– кожен елемент твору має свою визначену функцію і, поряд з цим часто є поліфункціональним. Як результат, спільно всі елементи спрямовані на реалізацію основної функції твору як єдиного цілого;

– мовні ресурси у творі працюють для створення образів, через які здійснюється художня комунікація між митцем і споживачем.

Дослідник також вказує, що важливим для аналізу мистецько-творчого цілого як результату вже є сам процес створення. Основними формантами літературної творчості через які можна усвідомити складність, шляхи формування та функціонування твору як художнього цілого є: творчий імпульс, задум, натхнення, робочий стан, пошук, сам акт та процес творчості, творчий експеримент, психологія, філософія та методологія творчості, а також історія твору і його функціонування (В. Іванишин, 2010: 138–143).

Щоб простежити мислення автором твору як цілого у процесі його аналізу важливо зрозуміти задум митця, як етап у процесі творчості, коли представлена ідея розробляється, уточнюється та вибирається мовна, виразова та жанрова форми. За можливості – відслідкувати підготовчий етап творчого процесу, який охоплює пошук нових способів вираження, методів втілення образів, різновидів жанрового стилю, технічних інновацій та інших аспектів. Збір інформації про об'єкт охоплює також пізнання історичного контексту та особистої інформації. І звичайно ж, пошук у межах обраної теми містить аналіз різних підходів, глибше розуміння суті зображуваного, реінтерпретацію інших цінностей тощо.

Підтверджуючи важливість викладених положень Іванишина про значення розуміння «контексту творення» наведемо цитату А. Лісовського: «[...] цілісність аналізу – це не послідовний розгляд всіх без винятку елементів, які лише може виділити у творі сучасний дослідник, а відкриття тієї художньо-естетичної сутності, яка спону-

кала автора до творчості і підпорядкувала своєму вираженню і деталі, і ситуації, і образи, і композицію твору» (Лісовський, 2002: 222). Автор цих рядків у своїй статті також особливо підкреслює якість емерджентності мистецтва ототожнюючи її із художністю. Таким чином маємо можливість провести паралель із згаданими вище у нашому тексті роздумами Я. Сметса про «ціле, що є більше ніж сума частин». У даному випадку, художня цілісність постає новою якістю, вираженням якої є «естетична невичерпність» (Лісовський, 2002: 220).

Цікавою для нас постає робота Г. Клочека про «Внутрішню гармонізацію художнього твору як чинник його цілісності та художньої довершеності» (Клочек, 2012). Дослідник вказує, що неможливо досягнути всезагальний процес гармонізації всіх підрівнів твору, якщо не розкрити всі закони, що утворюють його як цілісність. Гармонію літературного твору як художнього організму складає взаємоузгодження «технічних» та «змістових» компонентів. Першими є засоби словесного вираження (ритміка, композиція та ін.) а до наступних належать всі інші складники художнього світу, такі як система образів-персонажів.

Все це визначає характер відносин між існуючими компонентами: художній світ – слово – ритміка – композиція. Варто не забувати, що домінантним фактором, який і утворює всю систему є мовний. При цьому, складні внутрішні зв'язки об'єднуються спільною потребою взаємодії для досягнення запрограмованого автором результату «художнього цілого» (Клочек, 2012: 2–7).

Створені митцем зв'язки за ступенем прояву можуть бути різними – слабшими або сильнішими, поодинокими або груповими, одночасними або розосередженими, що дозволяє корегувати процес сприймання твору. Як приклад, Г. Клочек наводить власні спостереження за мовою письменника 60-х років В. Шевчука, який навмисне позбавляє вербальний ряд зовнішніх ефектів (мається на увазі простота висловлювань) задля наголошення інших, «немовних» засобів. Таким чином увиразнюється майстерне володіння

письменника мистецтвом сугестії⁴: «[...] З цією метою у художній текст вводяться різні деталі, кожна з яких подана “у своїй обгортці”, але смисл деталей одновекторний – тобто вони б'ють в одну і ту ж точку. Більшість з них звернуті до підсвідомості читача – він і не помічає, як владно письменник “заряджає” його тим чи іншим смисловим настроєм» (Клочек, 2012: 10).

Літературні методи та концепції підходять для аналізу та дослідження музичних творів, особливо в контексті літературознавства та музикознавства як суміжних галузей гуманітарних наук, хоча музика і має свою унікальність і специфіку. Насамперед, через структурну схожість (як літературні, так і музичні твори мають структуру і форму), семіотику (мова, символи і зміст, аналіз семантики та символіки допомагає розкрити глибину музичних творів), культурний контекст, системність (аналіз системи музичних елементів та їх взаємодії важливий для розуміння структури музичного твору) та аналогію (через аналогії між літературними та музичними явищами можна досягти глибшого розуміння всіх видів мистецтва). Особливістю аналізу літературного та музичного тексту є фокусування на мові (вербальній або музичній), її засобах виразності та способах створення образів.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо зробити висновок, що усі ці аспекти демонструють, як ідея цілісності впливає на наш погляд на світ, разом з тим розкриваючи його складність і спільні зв'язки між явищами та процесами. Вони можуть стати джерелом інспірації для творців мистецтва, фундаментом для наукових досліджень, і філософськими основами для розуміння глибшого сенсу природи та буття.

Отже, дослідження категорії цілісності в контексті музикознавства сприяє розширенню теоретичних підходів до аналізу музичних творів. Основною ідеєю виступає пошук системності та аналогій, що прослідковується на рівні макро та мікрозв'язків.

⁴ Вплив на волю і почуття людини; навіювання (Словник української мови).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бергсон А. Творча еволюція. Перекл. з фр. Осадчук Р. Київ : Видавництво Жупанського, 2010. 302 с.
2. Вознюк О. Концепція цілісності як основа філософського синтезу знань. Житомир : Рута-Волинь, 2005. 654 с.
3. Гегель Г. Феноменологія духу. перекл. з нім. Таращук П. Наук ред. пер. Кушаков Ю. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 548 с.
4. Дарієнко Л. Цитати відомих математиків. URL: <https://westudymath.com/?p=1116> (дата звернення: 10.09.2023)
5. Іванишин В. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 253 с.
6. Кизима В. Totallogical illusions. *Totallogy. Постнекласичні дослідження*. Київ : ЦГО НАН України, 1996. С. 20–131.
7. Клочек Г. Внутрішня гармонізація художнього твору як чинник його цілісності та художньої довершеності. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (Літературознавство)*. Кіровоград, 2012. Вип. 111. С. 3–11.

8. Кремень В. Філософія: Мислителі. Ідеї. Концепції: підручник. Київ: Книга, 2005. 525 с.
9. Лісовський А. Цілісність художнього твору і його сприйняття. *Волинсько-Житомирська історико-філологічна збірка з регіональних проблем*. Житомир: 2002. Вип. 9. С. 220–223. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38259/46-Lisovsky.pdf?sequence=1> (дата звернення: 6.09.2023).
10. Овчаренко В. Філософія В. Г. Ф. Гегеля: конспект лекції. Харків: УкрДАЗТ, 2013. 26 с.
11. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=7381&action=show> (дата звернення: 20.09.2023).
12. Словник української мови у 20 томах. URL: <https://slovyk.me/dict/newsum/%D1%81%D1%83%D0%B3%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 20.09.2023).
13. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. С. 62. URL: <http://sum.in.ua/s/teleoghija> (дата звернення: 6.09.2023).
14. Сюта Б. Деякі аспекти організації художньої цілісності у композиторській творчості останньої третини ХХ ст. *Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. Київ, 2005. Вип. 51: збірка статей. С. 24–31.
15. Сюта Б. Процеси в культурі як чинник організації художньої цілісності в сучасній музиці. Київ: УБСП «Комора», 2006. 59 с.
16. Філософія: навч. посіб. / Надольний І., Андрущенко В., Бойченко І., Розумний В. та ін.; за ред. І. Надольного. Київ: Вікар, 1997. 584 с.
17. Філософський енциклопедичний словник. URL: <http://slovedia.org.ua/104/53413/1085702.html> (дата звернення: 20.09.2023).
18. Smuts J. *Holism And Evolution*. London, 1927. 398 p. URL: <https://archive.org/details/holismandevoluti032439mbp/page/n125/mode/2up> (дата звернення: 10.09.2023).

REFERENCES

1. Slovyk ukraïnskoi movy u 11 tomakh. (1979) [Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes] Vol. 10. P. 62. URL: <http://sum.in.ua/s/teleoghija> (date of application: 6.09.2023). [in Ukrainian]
2. Bergson A. (2010) *Tvorcha evoliutsiia*. [Creative evolution] Transl. from Fr. Osadchuk R. Kyiv: Vydavnytstvo Zhupanskoï, 2010. 302 p. [in Ukrainian]
3. Dariienko L. *Tsytyaty vidomykh matematykyv*. [Quotes from famous mathematicians] URL: <https://westudymath.com/?p=1116> (date of application: 10.09.2023). [in Ukrainian]
4. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovyk*. [Philosophical encyclopedic dictionary] URL: <http://slovedia.org.ua/104/53413/1085702.html> (date of application: 20.09.2023). [in Ukrainian]
5. Hegel G. (2004) *Fenomenolohiia dukhu*. [The Phenomenology of Spirit] Transl. from Germ. Tarashchuk P. Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy". 548 p. [in Ukrainian]
6. Ivanyshyn V. (2010) *Narysy z teorii literatury* [Essays on the theory of literature]: navch. posib. Kyiv: Akademiia. 253 p. [in Ukrainian]
7. Klochek H. (2012) *Vnutrishnia harmonizatsiia khudozhnoho tvoruh yak chynnyk yoho tsilisnosti ta khudozhnoi dovershenosti*. [Internal harmonization of an artistic work as a factor of its integrity and artistic perfection] *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky (Literaturoznavstvo)*. Kirovohrad. Iss. 111. P. 3–11. [in Ukrainian]
8. Kremen V. (2005) *Filosofii: Myslyteli. Idei. Kontseptsii* [Philosophy: Thinkers. Ideas. Concepts]: pidruchnyk. Kyiv: Knyha. 525 p. [in Ukrainian]
9. Kyzyma V. (1996) *Totallogical illusions. Totallogy. Postneklasychni doslidzhennia*. Kyiv: TsHO NAN Ukrainy. P. 20–131. [in Ukrainian]
10. Lisovskyi A. (2002) *Tsilisnist khudozhnoho tvoruh i yoho spryiniattia*. [The integrity of the work of art and its perception] *Volyn-Zhytomyrshchyna. Istoryko-filolohichni zbirnyk z rehionalnykh problem*. Zhytomyr. Iss. 9. P. 220–223. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38259/46-Lisovsky.pdf?sequence=1> (date of application: 6.09.2023). [in Ukrainian]
11. Nadolnyi I. (1997) *Filosofii* [Philosophy]: navch. posib. Kyiv: Vikar. 584 p. [in Ukrainian]
12. Ovcharenko V. (2013) *Filosofii V. H. F. Hegelia* [Philosophy of V. G. F. Hegel]: konspekt lektsii. Kharkiv: UkrDAZT. 26 p. [in Ukrainian]
13. Siuta B. (2005) *Deiaki aspekty orhanizatsii khudozhnoi tsilisnosti u kompozytorskii tvorchoosti ostannoï tretyni XX st.* [Some aspects of the organization of artistic integrity in the composer's work of the last third of the 20th century] *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy im. P. I. Chaikovskoho*. Kyiv. Iss. 51: zbirka statei. P. 24–31. [in Ukrainian]
14. Siuta B. (2006) *Protsesy v kulturi yak chynnyk orhanizatsii khudozhnoi tsilisnosti v suchasniï muzytsi*. [Processes in culture as a factor in the organization of artistic integrity in modern music] Kyiv: UBSP «Komora». 59 p. [in Ukrainian]
15. *Slovyk inshomovnykh sliv*. [Dictionary of foreign words] URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=7381&action=show> (date of application: 20.09.2023). [in Ukrainian]
16. *Slovyk ukraïnskoi movy u 20 tomakh*. [Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes] URL: <https://slovyk.me/dict/newsum/%D1%81%D1%83%D0%B3%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%96%D1%8F> (date of application: 20.09.2023). [in Ukrainian]
17. Smuts J. (1927) *Holism And Evolution*. London. 398 p. URL: <https://archive.org/details/holismandevoluti032439mbp/page/n125/mode/2up> (date of application: 10.09.2023).
18. Vozniuk O. (2005) *Kontseptsiia tsilisnosti yak osnova filosofskoho syntezu znan*. [The concept of integrity as the basis of the philosophical synthesis of knowledge] *Zhytomyr: Ruta-Volyn*, 2005. 654 p. [in Ukrainian]